

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ОЛІЙНИК МАРІЯ ІВАНІВНА

УДК 378.091.12

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Тернопіль – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

- Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Терещук Григорій Васильович,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, перший проректор.
- Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Коновальчук Іван Іванович,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри дошкільної освіти та педагогічних інновацій;
- доктор педагогічних наук, професор
Пантюк Микола Павлович,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана
Франка, проректор з наукової роботи;
- доктор педагогічних наук, професор
Сбруєва Аліна Анатоліївна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, проректор з наукової роботи.

Захист відбудеться 17 березня 2016 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 17 лютого 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У вітчизняній освітній галузі сьогодні відбуваються кардинальні зміни, зумовлені інтеграцією України до світового співтовариства та переходом на європейські стандарти якості. Особливої актуальності набувають модернізаційні процеси у сфері дошкільної освіти та підготовки фахівців до її реалізації, адже саме у дошкільному віці відбуваються суттєві зміни у становленні особистості дитини. У цей віковий період формується основа розумової й моральної культури людини, яка забезпечує їй у майбутньому життєвий успіх.

Стосовно підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти глибокого вивчення й творчого застосування потребують ідеї минулих років і сьогодення країн Європейського Союзу. Особливий інтерес викликає насамперед, досвід нових членів ЄС – країн Східної Європи (Болгарії, Республіки Польщі, Румунії, Словаччини, Чехії, Словенії, країн Балтії) стосовно підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, оскільки в недавньому минулому системи дошкільної освіти означених країн та України мали багато спільних рис, зумовлених переважно подібністю соціального і політичного устрою держав, їхньою територіальною близькістю та національно-культурною асиміляцією населення в окремих областях України, що межують з країнами Східної Європи – членами ЄС.

Успішному реформуванню системи підготовки майбутніх фахівців для дошкільної освіти сприятиме врахування результатів порівняльної професійної педагогіки, яка акумулює особливості теоретичних засад і методики підготовки фахівців у різних державах Східної Європи, виявляє можливості конструктивного застосування в Україні освітніх інновацій цих країн.

В умовах входження України до європейського простору вищої освіти важливою є проблема зближення освітніх парадигм, фундаментальних принципів, методологічних підходів у конструюванні змісту й упровадженні організаційних форм, інноваційних технологій для забезпечення якості підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти. Сучасний фахівець дошкільної освіти – це професіонал, який орієнтується у наукових дослідженнях і освітніх інноваціях, володіє сучасними технологіями навчання, виховання і розвитку дітей, здатний до саморозвитку та самовдосконалення у професійній життєдіяльності. Фахову компетентність педагогічного працівника дошкільного закладу освіти, в контексті євроінтеграційних орієнтацій, у професійній діяльності визначають його здатністю забезпечувати життєдіяльність дітей на основі інноваційних технологій, долати мовні бар'єри, динамічно та творчо реагувати на вибір способів розв'язання професійних завдань, ураховуючи потреби дітей дошкільного віку. Означені показники характеризують конкурентоспроможність педагогічного працівника на міжнародному ринку праці в системі дошкільної освіти.

Серед дослідників, які вивчають питання, пов'язані з підготовкою фахівців дошкільної освіти у країнах Європи, варто назвати А. Василюк, Е. Вільчковського, І. Маріуц, А. Левітського

(А. Levitsky), О. Кліпу (О. Clipy), Б. Мухацьку (В. Mychacka) та ін. Успішно проводять дослідження з питань вищої педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Л. Пуховська), порівняльного аналізу розвитку системи підготовки педагогічних кадрів в Україні та за кордоном (О. Глузман, О. Сухомлинська, С. Когут, М. Лещенко, З. Нагачевська, С. Сапожников). Стратегії розвитку європейської освіти та особливості підготовки фахівців стали предметом досліджень українських науковців: Н. Абашкіної, І. Коновальчука, Н. Лавриченко, О. Локшиної, О. Овчарук, М. Пантюка, О. Першукова, Л. Пуховської, А. Сбруєвої та ін. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищій школі присвячено праці Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, В. Бондаря, Н. Гузій, Н. Лисенко, Н. Ничкало, Т. Поніманської та ін.

Вітчизняні та зарубіжні університети активно долучаються до реалізації європейських, зокрема й східноєвропейських програм, мета яких – підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Утім, у процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вітчизняних вищих навчальних закладах на сучасному етапі існують суперечності між таким:

- усе більшими потребами у розширенні діапазону професійних умінь майбутнього фахівця дошкільної освіти, зокрема щодо іншомовної підготовки, суміжних спеціальностей, педагогічних інновацій і недостатнім рівнем готовності педагога до навчання за інтегрованими програмами підготовки різних освітніх рівнів;

- необхідністю формування у вітчизняних ВНЗ професійної компетентності майбутнього педагога дошкільної освіти європейського рівня якості й відсутністю методологічного обґрунтування оновленої системи підготовки дошкільних фахівців, ураховуючи теорію і методологію такої підготовки в країнах Східної Європи;

- широкими потенційними можливостями змістового збагачення фахових компетентностей студентів на основі інноваційних здобутків країн Східної Європи, їх готовністю реалізувати набуті знання і вміння в педагогічній діяльності й недостатнім рівнем практичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України;

- новими вимогами до сучасних фахівців дошкільної освіти, пов'язаними з посиленням ролі їхньої мобільності як значущої особистісної та професійної якості, і недостатнім рівнем узгодженості змісту навчання у вітчизняних ВНЗ з європейськими планами й програмами для продовження навчання у країнах ЄС;

- об'єктивною необхідністю побудови гнучкої системи підготовки компетентного фахівця дошкільної освіти в системі вищого навчального закладу і недостатньою розробленістю педагогічних умов для впровадження такої системи;

- усе більшими вимогами до підготовки фахівців дошкільної освіти і нерозробленістю варіативних моделей їх підготовки у системі вітчизняної вищої педагогічної освіти;

– накопиченим досвідом підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у країнах ЄС і недостатнім рівнем реалізації позитивних ідей у вітчизняній педагогічній теорії та практиці.

Водночас розвиток науки на європейському рівні в контексті інтеграції та інтернаціоналізації знань сприяє розробці та впровадженню нових підходів до змісту підготовки кваліфікованого фахівця. У зв'язку з цим забезпечення європейського рівня якості підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти, ураховуючи теперішній досвід країн Східної Європи, є досить актуальним.

Теоретичний аналіз педагогічних досліджень дає змогу зробити висновок, що проблема підготовки працівників для системи дошкільної освіти в країнах Східної Європи ще не була предметом компаративного аналізу та спеціального системного педагогічного вивчення.

Теоретична і практична значущість проблеми, недостатній ступінь її фундаментальної дослідженості в порівняльно-педагогічній науці, зумовили вибір теми дисертації «**Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до науково-дослідних тем кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Історичні і психолого-педагогічні проблеми виховання і навчання дітей дошкільного віку та інноваційні технології підготовки педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти» (№ 0111U000184) та кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (№ 0111U001321).

Тему дисертації затверджено вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 6 від 27 червня 2013 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 27 травня 2014 року).

Об'єкт дослідження – теорія і методика підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи та України.

Предмет дослідження – концепції і моделі підготовки майбутніх педагогічних працівників дошкільної освіти у вищих навчальних закладах країн Східної Європи в контексті модернізації сучасної вищої і дошкільної освіти України.

Мета дослідження: з позицій системно-порівняльного підходу обґрунтувати теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Східній Європі та визначити можливості використання педагогічних ідей та досвіду східноєвропейських держав в Україні.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання дослідження:**

1) удосконалити понятійно-термінологічний апарат проблеми підготовки педагогічних працівників дошкільної освіти та обґрунтувати сутність і структуру їх професійної компетентності в контексті сучасних тенденцій розвитку європейського освітнього простору;

- 2) здійснити ретроспективний аналіз етапів і тенденцій становлення систем підготовки працівників дошкільних установ у країнах Східної Європи;
- 3) на основі компаративістського аналізу охарактеризувати концептуальні засади підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи;
- 4) охарактеризувати моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у системі вищої педагогічної освіти країн Східної Європи;
- 5) розробити інтегровану компетентнісно-технологічну модель підготовки майбутніх педагогічних працівників дошкільної освіти як прототип систем організації навчального процесу у вищому навчальному закладі;
- 6) виокремити напрями імплементації педагогічних ідей та досвіду країн Східної Європи у систему підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні.

Провідна ідея дослідження полягає в тому, щоб на основі порівняльного аналізу становлення і розвитку систем підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Східній Європі та Україні змоделювати спільні концептуальні траєкторії модернізації вищої педагогічної освіти, об'єднані фундаментальними принципами побудови єдиного європейського освітнього простору, що реалізуються через стандартизацію освітніх програм та забезпечення якості підготовки здобувачів вищої освіти, генералізацію та універсалізацію їх знань, академічну мобільність та оволодіння інструментальними методами набуття особистісних та професійних компетентностей, використання дистанційних та інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій тощо.

Концепція дослідження. Мета роботи, її фундаментальний і водночас прикладний характер, специфіка підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти зумовлюють необхідність обґрунтування концептуальних положень дослідження на методологічному, теоретичному і методичному рівнях.

Методологічний рівень концепції визначає взаємозв'язок та взаємодію синергетичного, системного, діяльнісного, середовищного, компетентнісного, гуманістичного, аксіологічного, праксеологічного, рефлексивного підходів. Методологічна інтерпретація проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти базується на філософських положеннях теорії пізнання, з погляду якої професійну діяльність розглядають як об'єкт системного вивчення; філософських, психологічних, педагогічних положеннях про неперервність і комплексність професійної підготовки; Європейській концепції розвитку педагогічної освіти. В основі дослідження – філософсько-педагогічні ідеї людиноцентризму, у яких передбачено оптимізацію поєднання особистісного виміру в освіті з феноменом колективістських взаємин. Основне завдання полягає у зміні пріоритетів: відхід від постулатів, за яких людина жила і діяла для колективу, до таких правил поведінки, за яких професійна діяльність стає орієнтованою на найвищу цінність – людину як неповторний і вагомий феномен – особистість та індивідуум з її суб'єктивними інтересами й потребами. Водночас ідеї аксіологічного

підходу дають змогу розглядати підготовку фахівця дошкільної освіти крізь призму орієнтації педагогічної освіти на формування у студентів системи загальнолюдських і професійних цінностей, що визначатиме їхнє ставлення до глобального світу та інших людей, до власної діяльності та поведінки, до самого себе як суб'єкта освітнього середовища.

Теоретичний рівень концепції визначає низку вихідних положень, дефініцій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваного феномена, і містить наукове обґрунтування системи й узагальненої моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти України, ураховуючи в ретроспективі етапи становлення сучасних педагогічних ідей східноєвропейських країн. Така модель ґрунтується: на спільних (демократизація освіти; перехід від традиційних концепцій професійної підготовки до інноваційних; посилення гуманістичної спрямованості; диференціація; гуманітаризація і збільшення обсягу психолого-педагогічної підготовки; пошук нових моделей педагогічної освіти; удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів) та відмінних концептуальних засадах і тенденціях підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи (уніфікація і диверсифікація); педагогічних принципах науковості, систематичності й послідовності навчання; поєднанні традиційних та інноваційних форм, методів та засобів навчання; розробці моделі компетентності фахівця дошкільної освіти. Зважаючи на ідеї контекстного навчання, удосконалення підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Східній Європі пов'язують з максимальним наближенням змісту і форм навчання до їх професійної діяльності, під час навчального процесу відтворюють реальні зв'язки і стосунки, розв'язують конкретні професійні завдання.

Методичний рівень концепції визначає практичні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти у країнах Східної Європи та можливості її імплементації в освітній процес вітчизняних вищих навчальних закладів; необхідність розроблення компетентнісно-технологічної моделі фахівця дошкільної освіти. У технологічному підході передбачено реалізацію блоково-модульного підходу в побудові навчальних планів, що забезпечує академічну мобільність студентів і створює умови для користування послугами системи освіти у будь-якому віці; оновлення змісту підготовки (наближення змісту навчання до змісту майбутньої професійної діяльності, що реалізується через інтегрований підхід до викладання як фахових, так і фундаментальних дисциплін; збільшення кількості вибіркового курсів фахово-орієнтованих дисциплін, що уможлиблює вільний вибір профілю навчання); урізноманітнення форм і методів навчання (застосування портфоліо, методу симуляції, методу стимулювання та провокативної діяльності, відеозаписів занять, кейс-методу; збільшення питомої ваги індивідуально-групових форм роботи студентів через залучення їх до науково-дослідної роботи, налагодження систем консультування студентів).

Методи дослідження. Для вирішення завдань, поставлених на різних етапах дисертаційного дослідження, використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, а саме:

теоретичні: ретроспективний аналіз і класифікація моделей підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні та Східній Європі; порівняльний аналіз теорій і положень задля формулювання методологічних і теоретичних підходів, створення концепції дослідження; абстрагування, конкретизація та узагальнення теоретичних положень із метою визначення понятійного апарату дослідження; методи міждисциплінарного синтезу ідей, концептуально-порівняльного аналізу (індуктивний, дедуктивний), щоб окреслити шляхи розв'язання наукової проблеми; проектування та графічне моделювання для обґрунтування альтернативної компетентнісно-технологічної моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в контексті імплементації інтегрованого європейського досвіду;

емпіричні: вивчення нормативно-правових документів у галузі освіти, словників, енциклопедій, інтернет-ресурсів, практичного досвіду ВНЗ та дошкільних установ країн Східної Європи для виокремлення позитивних ідей та напрямів їх імплементації у ВНЗ України; аналіз, порівняння, класифікація та систематизація емпіричних даних функціонування національних освітніх систем країн Східної Європи з метою визначення методичних засад підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в цих країнах на сучасному етапі.

Джерельну базу дослідження становлять офіційні документи, пов'язані зі створенням європейського простору вищої освіти. Дослідження ґрунтується на вивченні офіційних законодавчих актів, урядових, програмних та директивних документів у галузі освіти, документів Міністерств освіти і науки країн Східної Європи; документів міжнародних організацій, які стосуються освітніх систем, педагогічної освіти, статусу вихователя, його професійної підготовки і діяльності; наукових праць (монографії, дисертації, статті) українських, російських та зарубіжних учених; матеріалів наукових конференцій, присвячених проблемі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, опрацьованні матеріалів вітчизняної та зарубіжної педагогічної періодики.

У процесі науково-педагогічного пошуку використано державні нормативно-правові документи в галузі освіти країн Східної Європи – закони, накази, розпорядження та базові акти з основ соціально-гуманітарного статуту; детально опрацьовано документи Міністерства освіти і науки України в розділі підготовки педагога в Україні; використано публікації зарубіжних періодичних видань із проблем педагогічної освіти (European Journal of Teacher Education, Enstudieavl aroplansarbetet i dende centra liserade hogskolan, Scandinavian Journal of Educational Research, Didakometry, Pedagogisk-psykologiska problem (Malmo: Lararhogskolan), Nordisk Pedagogic, Education in Sweden, British Journal of Religious Education, Pedagogiska Hjalpmedel, Pedagogical Reports, Educational and Psychological Interactions, Elftesvenska seminarie lararmotet).

У роботі використано дослідження з історії польської та румунської культур, наукові праці (історичні, педагогічні, соціологічні, психологічні, філософські, філологічні), у яких розглянуто стан досліджень, а також вивчено різноманітні архівні матеріали і джерела. Використано фонди державних бібліотек у Варшаві (Народна бібліотека, Бібліотека Варшавського університету),

Кракові (Бібліотека Ягеллонського університету, Бібліотека Польської Академії наук, Бібліотека Вищої педагогічної школи), Жешуві (Бібліотека Вищої педагогічної школи, Обласна педагогічна бібліотека), Любліні (Обласна педагогічна бібліотека ім. В. Лопацинського, бібліотека Університету КУЛ), Сучаві (Бібліотека Сучавського університету імені Штефана чел Маре), Яссах (Бібліотека Яського університету «Г. Асакі») та інші.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що *вперше*:

- обґрунтовано теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у Східній Європі; визначено методологічні підходи (діяльнісний, гуманістичний, середовищний, компетентісний, особистісно орієнтований, системний, рефлексивний, технологічний, контекстний) і тенденції (глобалізація політичних, економічних і культурних процесів зі збереженням національних традицій на основі принципів демократизації та гуманізації; інтеграційні процеси в розвитку національних систем вищої освіти, що сприяє їх взаємозбагаченню, урізноманітненню форм і методів навчання; активна інформатизація навчального процесу; впровадження кредитно-трансферної системи організації навчання; створення національних систем контролю і якості підготовки; спрямованість на оволодіння іноземними мовами; забезпечення професійної компетентності і мобільності) розвитку системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти;

- здійснено системно-порівняльний аналіз моделей (поточна, селективно-групова, змішаних здібностей, інтегративна та інноваційна), авторських педагогічних концепцій («дослідження діяльності», навчання «через практику» (Деллі Фіш (Delli Fish)), гуманістичної педагогічної освіти (Артур Комбс (Arthur Combs)), загальної освіти, персоналістичної освіти, прагматичної освіти, спеціалізованої освіти, прогресивної освіти), програми рефлексивної практики (Дональд Шон (Donald Schön)) і підготовки вчителів (Ален Парсон (Allen Pearson));

- на основі аналізу різних моделей запропоновано інтегровану компетентнісно-технологічну модель підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах країн Східної Європи та України, яка враховує тенденції розвитку і концепції підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти; обґрунтовано компоненти інтегрованої моделі: методологічний, теоретичний, методичний блоки (концептуальні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти); процесуально-діяльнісний (дидактична підготовка: мета, зміст, форми, методи, технології), результативний (педагогічна компетентність фахівця, що охоплює базові, загальнофахові та спеціальнофахові складові), критеріально-оцінювальний (критерії оцінювання сформованості складових педагогічної компетентності фахівця) блоки;

- у результаті дослідження процесу становлення і розвитку систем професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти виокремлено такі спільні етапи: I етап – відкриття перших закладів для професійної підготовки педагогів, у тому числі й фахівців дошкільної освіти (1860-

1920 рр.); II етап – становлення професійної освіти в міжвоєнний та воєнний час (1920-1945 рр.); III етап – розвиток професійно-педагогічної освіти в період індустріального суспільства (1945-1990 рр.); IV етап – розвиток професійної освіти в умовах європейської інтеграції (1990-2015 рр.);

– визначено напрями імплементації педагогічних ідей та досвіду країн Східної Європи у систему підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні: підготовка євровчителя, інтеграція навчання та виховання дітей з особливими потребами в умовах традиційного дошкільного закладу, створення університетів дитинства, поєднання підготовки вчителя початкової школи та вихователя дошкільних закладів, розвиток студентського руху у напрямі пропагування освітніх реформ;

– обґрунтовано сутність і структуру професійної компетентності педагогічних працівників дошкільної освіти, яка містить базові (загальнокультурна, фахова, соціальна, громадянська, інформаційна, здоров'язбережувальна), загальнофахові і спеціальнофахові складові.

Удосконалено понятійно-термінологічний апарат проблеми підготовки педагогічних працівників дошкільної освіти.

Подальшого розвитку набули організаційно-педагогічні основи та питання диверсифікації змісту дошкільної освіти, збагачення його європейським освітнім досвідом.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження та сформульовані підсумкові положення є основою для порівняльного аналізу проблем становлення професійної підготовки фахівців дошкільної освіти у країнах Східної Європи та України, що дає змогу вдосконалювати зміст і технології такої підготовки. Визначено практичні аспекти місця та ролі громадських організацій у забезпеченні наступності підготовки фахівців дошкільної освіти; обґрунтовано напрями організації діяльності студентських наукових товариств (на прикладі діяльності студентських рухів Румунії); на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича розроблено та впроваджено пілотний проект «Університет дитинства» (за зразком діяльності університету імені Яна Кохановського, м. Кельци, Республіка Польща). Результати дослідження використовують в навчально-виховному процесі багатьох вищих навчальних закладів, зокрема навчально-методичні посібники, що забезпечують підготовку фахівців дошкільної освіти в етнокультурному середовищі Буковини; ефективні методики і технології підготовки, що запобігають професійному вигоранню, стимулюють розвиток мотивації студентів; програми навчальних дисциплін для підготовки фахівців напряму 6.010101 «Дошкільна освіта». Розроблено і впроваджено в освітній процес спецкурси «Основи академічної мобільності» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр») та «Педагогіка вільного часу» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр») напряму «Дошкільна освіта».

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес вищих навчальних закладів України, Румунії та Республіки Польщі: Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/15-493 від 20.02.2015 р.); Прикарпатського національного університету імені

Василя Стефаніка (довідка № 01-15/03-569 від 16.04.2015 р.); Інституту післядипломної освіти Чернівецької області (довідка № 2/4-489 від 23.06.2015 р.); Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 375 від 30.06.2015 р.); Інституту післядипломної освіти Львівської області (довідка № 464 від 03.09.2015 р.); факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 66/3 від 18.09.2015 р.); Інституту педагогіки і психології Університету Яна Кохановського (м. Кельци, Республіка Польща, 30.09.2015 р.); Педагогічного коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 23/1 від 30.09.2015 р.); факультету виховних наук Сучавського університету імені Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія, 2015 р.), а також Департамент освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 01-23/2933 від 10.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі висвітлені у дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: у монографії [2] та навчально-методичних посібниках [5, 6] – висвітлення актуальних питань підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти до роботи з дітьми в етнокультурному середовищі Буковини, у монографії [3] та статтях [21, 22, 26, 27, 40] – обґрунтування шляхів використання ефективних методик та технологій у процесі якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі, розвитку їх мотивації та запобігання професійному вигоранню; у статтях [31, 32, 33, 34] – визначення умов формування професійно-педагогічної мобільності майбутніх фахівців дошкільної освіти, шляхів і засобів розвитку їх конкурентоспроможності на європейському ринку освітніх послуг. Наукові розробки співавторів у дисертації не використано.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження обговорювалися та отримали позитивну оцінку на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і науково-методичних семінарах:

міжнародних: «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: історія, теорія, практика» (Чернівці, 2008), «Народні звичаї, традиції та обряди: етнорегіональний вимір у полікультурному просторі освіти» (Івано-Франківськ, 2009), «Народознавчі технології охорони та збереження здоров'я дітей та молоді» (Івано-Франківськ, 2010), «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до роботи з дітьми і молоддю в полікультурному середовищі європейських країн» (Чернівці, 2010), «Етновиховний простір сучасних закладів освіти в умовах глобалізації: стан і перспективи» (Івано-Франківськ, 2010), «Дошкільна та початкова освіта в контексті проблем ХХІ століття» (Гданськ, Республіка Польща, 2010), «Вища освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (Київ, 2010), «Оновлення змісту професійної освіти майбутніх педагогів ДНЗ і ЗОШ I ступеня: парадигми ХХІ століття» (Івано-Франківськ – Берегово, 2011), «Історичний досвід, стан і перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до

роботи з різними соціальними групами» (Чернівці, 2011), «Розвиток особистості та професіоналізму фахівця в системі неперервної освіти в контексті викликів XXI століття», «Історичний досвід, стан і перспективи підготовки педагогічних і соціально-педагогічних кадрів до роботи з різними соціальними групами» (Чернівці, 2011), «Етнопедагогіка: діалог культур» (Львів, 2012), «Розвиток наукових досліджень 2012» (Полтава, 2012), «Стратегії розвитку академічної мобільності в європейському освітньому просторі: міжнародний досвід, проблеми, перспективи» (Чернівці, 2013), «Наукові дослідження – теорія та експеримент» (Полтава, 2013), «Активізація людей похилого віку до продовження професійної діяльності (освіта упродовж життя)» (Кельци, Республіка Польща, 2013), «Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів у країнах Європи» (Сучава, Румунія, 2014), «Актуальні проблеми та перспективи підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах інтеграції України в освітній європейський простір» (Чернівці – Сучава, 2015), «Новий соціальний вимір професійної підготовки» (Кельци, Республіка Польща, 2015);

всукраїнських: «Актуальні питання теорії та практики неперервної ступеневої підготовки фахівців в системі вищої освіти» (Тернопіль, 2012), «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до Європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012), «Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози» (Чернівці, 2015 р.).

Результати дослідження на різних його етапах доповідались і отримали схвалення на науково-методичних семінарах кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (2008-2015 рр.) та звітно-наукових конференціях кафедри педагогіки і менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Публікації. Основні наукові положення й результати дослідження висвітлено в 43 публікаціях (із них 30 – одноосібних), у тому числі: 3 монографії (1 – одноосібна); 22 статті – у фахових виданнях України; 10 статей у зарубіжних виданнях; 4 тез – у збірниках матеріалів конференцій; 4 навчально-методичні посібники.

Матеріали кандидатської дисертації «Соціально-педагогічна реабілітація дітей у спеціальних дошкільних закладах освіти засобами творчої гри» зі спеціальності 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки», що була захищена 20 травня 1999 року, у тексті докторської дисертації не використано.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'ятьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (536 найменувань, із них 139 іноземними мовами), 5 додатків. Повний обсяг дисертації – 475 сторінок, з них основного тексту 385 сторінок. Робота ілюстрована 2 рисунками та 5 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність, доцільність та ступінь розробленості досліджуваної проблеми, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення отриманих результатів; наведено відомості про впровадження результатів дослідження, їх апробацію та особистий внесок здобувача, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні аспекти підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в умовах європейського освітнього простору»** схарактеризовано базові поняття дослідження: освіта, підготовка, професійна підготовка, компетентність, компетенція, професійна компетентність, компетентнісний підхід; конкретизовано сутність основних методологічних підходів, структуру компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Підготовку педагогічних працівників дошкільної освіти науковці (І. Зязюн, В. Луговий, В. Семиченко та ін.) розглядають як багатофакторну структуру, головне завдання якої полягає в набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, усе більшому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в діяльності.

На основі аналізу праць учених (І. Бех, В. Кремень, С. Сисоева та ін.) з'ясовано, що в сучасних умовах у підготовці педагогів відбувається поступове зміщення акцентів від гностичного (знаннєвої парадигми) до особистісно-діяльнісного підходу, за якого основною метою педагогічної освіти є розвиток особистості сучасного вчителя, формування у нього здатності до активної діяльності, творчої професійної реалізації. Водночас, під час переорієнтації навчально-виховного процесу від знаннєвого до діяльнісного, актуалізувалися такі проблеми, як: формування системи знань студентів, удосконалення взаємозв'язку чуттєвих і раціональних (теоретичних) знань, удосконалення системи знань про діяльність, її цілі, способи, засоби та умови, пошук можливостей підвищення рівня узагальнення знань про педагогічну діяльність, а також пошук шляхів розширення можливостей застосування теоретичних знань у практичній діяльності здобувачів вищої освіти безпосередньо в процесі навчання.

Концептуальні підходи до проблеми професійної підготовки кадрів для системи дошкільної освіти висвітлено в працях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Лисенко, Т. Поніманської, С. Попиченко та ін.

Основні підходи до підготовки майбутніх педагогів досліджували Н. Дюшеєва, І. Костикова, В. Шарко та ін.; окремі з них проаналізовано в працях Л. Булавинцевої (культурологічний підхід), Н. Верещагіної, Л. Барни, А. Степанюк (компетентнісний підхід), Н. Зеленко (інтегративний підхід), О. Мітіної (середовищний підхід).

У сучасній педагогічній науці поряд із традиційними методологічними підходами, які утвердилися в наукових розвідках із проблем гуманістичної педагогіки (особистісний,

індивідуальний, диференційований, антропологічний, екзистенціальний, акмеологічний, контекстний, компетентністний тощо), вагоме місце належить новим філософсько-методологічним підходам (полісуб'єктний, креативний, медіологічний, семіотичний, герменевтичний, феноменологічний, цивілізаційний, холістичний (О. Отич)).

Запропоновано власне визначення поняття «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти». Це систематичний організований освітній процес, в основній меті якого передбачено засвоїти психолого-педагогічні знання та забезпечити неперервну практичну підготовку в умовах вищого навчального закладу, формувати на цій основі професійні компетенції, що визначатимуть готовність педагога дошкільної освіти до здійснення професійної діяльності.

Під системою підготовки студентів – майбутніх фахівців дошкільної освіти розуміємо їх навчання у вищих навчальних закладах, спрямоване на формування особистісно-професійних компетентностей, використовуючи позитивний світовий і вітчизняний досвід та сучасні технології навчання і виховання дошкільників.

Система підготовки в багатьох Європейських країнах пострадянського періоду ґрунтується на еволюції принципів нової педагогіки, появи елементів постмодерну, вказує на важливість позиції та соціально-професійної підготовки на рівні визначених стратегічних моделей:

- провокативної, що базується на стимулюванні мотивації у студентів та розвитку індивідуального потенціалу;
- накопичувальної – збагачення досвіду через соціальний складник, що набувається завдяки вивченню професійних надбань;
- гуманістичної, яка базується на отриманні загальної культури;
- технологічної.

Специфіку зарубіжних систем професійної підготовки фахівців дошкільної освіти, безумовно, визначають національні соціокультурні та освітні особливості. Водночас, можна окреслити спільні риси в розвитку професійної підготовки вихователів за кордоном, а саме: прагнення до професіоналізації педагогічних кадрів і підвищення їх соціального статусу, зростання вимог і трансформація професійної підготовки фахівців, які будуть працювати з дітьми дошкільного віку, у галузі вищої освіти; відкритий доступ до працевлаштування в загальноосвітній школі на посаді вихователів молодших класів; індивідуалізація навчання, урахування індивідуальних особливостей студентів у процесі професійної підготовки; академізація підготовки майбутніх вихователів дошкільної освіти.

Крім того, у науковій літературі значну увагу приділено таким підходам, як гуманістичний (гуманізація та розвиток особистої майстерності вихователя, розвиток його духовності); технологічно-прагматичний (базується на вивченні технік, алгоритмів, правил дій, що можуть мати швидку реалізацію).

Схарактеризовано концептуальні засади підготовки фахівців дошкільної освіти у країнах Європейського Союзу, які є спільними для багатьох країн Східної Європи (Україна, Румунія, Республіка Польща, Словацька республіка): діяльнісний підхід (основа, засіб і вирішальна умова розвитку особистості, форма активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім світом); гуманістичний підхід (моделювання різних варіантів взаємодії: вихователь із дітьми, викладач зі студентом, викладач і група студентів, студент із однолітками, які розвивають індивідуальність іншої людини й удосконалюють особистість); середовищний підхід органічно поєднується з діяльнісним, компетентнісним, особистісно орієнтованим і системним підходами (покращує якість підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти; підхід як технологія безпосереднього управління процесами виховання і розвитку особистості учня чи студента через середовище).

Для якісної підготовки фахівців дошкільної освіти важливою є реалізація інших концептуальних підходів, зокрема: *гуманістичного* (моделює різні варіанти взаємодії вихователя з дітьми; викладача і студента, викладача і групи студентів, студента з однолітками); *особистісно орієнтованого* (передбачає вміння не тільки сприймати, а й розуміти особистість того, кого навчають, при цьому встановлюють тільки йому властиві особливості та прояви характеру для визначення сфер професійного впливу в кожному окремому випадку); *технологічного* (передбачає конструювання навчального процесу відповідно до освітніх орієнтирів, цілей і змісту освіти); *контекстного* (забезпечує пошук можливостей професійного й особистісного зростання; відкритість до подальшого оволодіння професією); *аксіологічного* (визначає специфіку педагогічної діяльності, її соціальну роль і особистісно-творчі можливості, утверджує цінності людського життя, виховання і навчання); *рефлексивного* (забезпечує опору на власний досвід і чуттєво-емпіричну сферу формування професійної позиції майбутнього педагога).

Уточнено поняття «компетентнісний підхід» у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти, у якому передбачено формувати педагогічну компетентність як систему наукових теоретичних знань, умінь і навичок з дисциплін нормативного та вибіркового циклів, що відображають готовність випускника вищого навчального педагогічного закладу виконувати професійні обов'язки та вдосконалювати власну професійну майстерність як майбутнього вихователя, так і викладача вищого навчального закладу упродовж життя.

Компетентнісний підхід до організації навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах є провідним у підготовці фахівців у контексті Болонської декларації. Країни Східної Європи реалізують основні ідеї такого підходу з урахуванням особливостей розвитку національних систем вищої освіти та освітньо-культурних традицій. Компетентнісний підхід розглядаємо як пріоритетну орієнтацію навчання на реалізацію цілей освіти: науковість, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація і становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів.

Компетентнісний підхід, як новий концептуальний орієнтир, зумовлює чималий інтерес міжнародної педагогічної спільноти. Одним із провідних напрямів діяльності міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів), які опікуються проблемами розвитку міжнародної освіти, є виконання сукупності ініціатив, спрямованих на науково-методичне, організаційне та моніторингове забезпечення процесу підготовки міжнародних фахівців на засадах компетентнісного підходу.

В аксіологічному підході передбачено орієнтацію на цінності студентів, суть яких полягає в усвідомленні сутності та значущості нормативної системи в педагогічній діяльності як рушійних сил розвитку особистості у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Синергетичний підхід, утверджуючи ідею самоорганізації, сприяє пробудженню власних сил та здібностей майбутнього педагога, ініціюванню індивідуальних освітніх траєкторій та шляхів особистісного розвитку, що є креативним принципом процесів самостворення.

Основними напрямками вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти у зарубіжних країнах визначено: розуміння урядами пріоритетної ролі дошкільної освіти, необхідності якісної підготовки фахівців дошкільної освіти та належної уваги до заходів щодо соціалізації дітей дошкільного віку.

У другому розділі **«Історико-педагогічний аналіз становлення системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти країн Східної Європи»** здійснено історико-педагогічний аналіз паралелей у досвіді підготовки педагогічних працівників дошкільних закладів України та країн Східної Європи; запропоновано комплексний аналіз етапів становлення системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у країнах Східної Європи загалом, простежено генезис розвитку педагогічної освіти в Республіці Польща та Румунії, зокрема науково обґрунтовано етапи цього процесу; доведено, що ґрунтовні перетворення в освітніх системах східноєвропейських країн пов'язані з глобалізацією політичних, економічних, культурних процесів, які, у свою чергу, актуалізують інтеграційні процеси в розвитку національних систем вищої освіти, чим сприяють їх взаємозбагаченню, урізноманітненню форм і методів навчання.

Системи професійної освіти країн Східної Європи пройшли складний історичний шлях у своєму розвитку, пережили різні політичні та економічні періоди і стали важливими чинниками підвищення освітнього і культурного рівня фахівців дошкільної галузі. Охарактеризовано вплив суспільно-політичних і соціально-економічних чинників на формування і розвиток системи педагогічної освіти в незалежній Польщі та Румунії, виявлено провідні тенденції та особливості цього процесу. Охарактеризовано системи підготовки педагогічних кадрів (особливо фахівців дошкільної галузі) на різних історичних етапах, доцільність розбудови системи педагогічної освіти в період трансформації суспільного устрою, інтеграції в світовий простір і глобалізації зі

збереженням національних традицій на основі принципів демократизації та гуманізації. Виявлено основні ідеї, мету і проблеми освітніх змін у країнах Східної Європи в контексті процесу європейської інтеграції і реформи системи освіти.

Унаслідок дослідження процесу становлення і розвитку систем професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти виокремлено такі спільні періоди: I період – відкриття перших закладів для професійної підготовки педагогів, у тому числі для фахівців з дошкільної освіти (1860-1920 рр.); II період – становлення професійної освіти в міжвоєнний та воєнний час (1920-1945 рр.); III період – розвиток професійно-педагогічної освіти в період індустріального суспільства (1945-1990 рр.); IV період – розвиток професійної освіти в умовах європейської інтеграції (1990-2015 рр.).

Етапи становлення системи підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи характеризуються такими ознаками: зміною цілей навчання і виховного ідеалу під впливом суспільно-політичних та економічних змін; структурною гармонізацією; соціально-культурною актуалізацією та створенням можливостей здобуття педагогічної освіти на рівні вищих студій учителями усіх типів шкіл та освітніх закладів; ґрунтовним нормативно-правовим забезпеченням функціонування закладів педагогічної освіти; зміною суспільного статусу вчителя; удосконаленням управління, що забезпечує залучення до нього учительських організацій і делегування низки управлінських функцій навчальним закладам та органам місцевого самоврядування.

Вирізняють чотири магістральні напрями розвитку системи освіти в Республіці Польща: розвиток особистості, що виявляється в постійному прагненні до самовдосконалення; підготовка до праці, професійної діяльності; активна участь в підтримці й розвитку національної культури, у пізнанні її традицій, досягнень; розвиток освітньої активності молодого покоління, формування його особистих освітніх потреб, а також напрямів індивідуального розвитку через самоосвіту і самовиховання.

На основі аналізу досвіду підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи виокремлено відповідні рішення та заходи в галузі нормативно-правового регулювання в Україні й орієнтири для удосконалення освітньої практики в контексті реформування системи вищої педагогічної освіти:

- удосконалення механізмів фінансування;
- розроблення нормативів академічного навантаження викладачів та формування бюджету навчального закладу лише на нормативній основі; участь органів місцевого самоврядування і роботодавців у фінансуванні навчальних закладів та управління ними;
- підвищення ефективності розробки прогнозів потреб ринку праці в кваліфікаціях і компетентностях та врахування їх у розвитку освіти (зміст і методи навчання);

- створення спільного органу співробітництва профспілок, роботодавців і працівників освіти з питань планування, фінансування й організації освіти і навчання, активізація участі галузевих міністерств, організацій роботодавців у розробці освітнього стандарту;
- інтеграція всіх рівнів, форм і типів освіти в єдину систему, що перебуває у спільній сфері відповідальності Міністерства освіти і науки та Міністерства праці і соціального розвитку;
- забезпечення збалансованості попиту та пропозиції послуг освіти за допомогою розробки організаційних і нормативно-правових моделей формування гнучких освітніх траєкторій, що забезпечують як право громадян на задоволення своїх освітніх потреб, так і задоволення попиту ринку праці, а також механізмів поступового освоєння і сертифікації кваліфікації та визнання неформального навчання;
- переорієнтація наукових досліджень у напрям практично-орієнтованих розробок, що забезпечують потребу у фахівцях на основі реалізації діяльнісного підходу, для створення ефективного наукового супроводу процесів децентралізації управління системою освіти, розробки освітніх стандартів і програм навчання, створених із урахуванням компетентного підходу;
- забезпечення участі України в проведенні міжнародних досліджень якості освіти, які проводяться ООН, ЮНЕСКО, ЄФО, ОЕСР;
- створення незалежної служби сертифікації та атестаційної кваліфікації;
- внесення доповнень у Концепцію розвитку неперервної професійної освіти в частині створення можливостей для розвитку нових базових умінь і механізмів розширення участі підприємств у професійному навчанні і розвитку навчання на підприємствах.

У країнах Східної Європи (Польща, Румунія, Угорщина, Чехія, Словаччина, країни Балтії) широкого розповсюдження набула Європейська концепція вищої освіти. Утім, незважаючи на однакові у своїй більшості проблеми і стратегічні шляхи розвитку, кожна країна має власний шлях реформування освіти. Зміни в системах освіти відбуваються під впливом сукупності зовнішніх чинників, серед яких домінуюча роль належить економічним, політичним і соціокультурним.

У третьому розділі **«Організаційно-педагогічні основи підготовки фахівців для системи дошкільної освіти в країнах Східної Європи»** проаналізовано сучасні тенденції модернізації підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи, що їх здійснюють у контексті: демократизації освітніх систем (реалізація принципів доступності та відкритості освіти, наступності освітніх ступенів та розширення автономії навчальних закладів); розширення спектру освітніх послуг; впливу соціально-економічних чинників на отримання освіти (соціальна та наукова стипендія); розширення мережі вищих навчальних закладів та зростання чисельності контингенту студентів; пошуку компромісних рішень між жорсткою централізацією освіти та автономією в сфері управління вищими навчальними закладами; постійного оновлення та модернізації змісту освітніх програм підготовки фахівців дошкільної освіти на усіх рівнях;

популяризації приватного сектору в освіті та збільшення напрямів державної підтримки; відкриття різних типів альтернативних освітніх установ.

Особливої популярності набуває концепція пріоритетності оволодіння інструментальними методами освіти у процесі підготовки до формування вузькоспеціалізованих здібностей фахівця дошкільної освіти. Суть концепції полягає в інтегруванні різних освітніх завдань з метою формування готовності майбутнього педагога дошкільної освіти до професійного удосконалення. Нові кваліфікації, зорієнтовані на сучасні технології та методи організації праці, повинні базуватися на попередньо засвоєних. Інтеграція може виступати як генералізація та універсалізація навчального знання, оскільки саме інтеграційні процеси здатні одночасно враховувати запити всіх навчальних дисциплін та забезпечити ефективну підготовку фахівців в умовах євроінтеграції.

У розділі розкрито освітньо-кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти в контексті європейських освітніх парадигм; схарактеризовано зміст, форми організації і методи підготовки таких фахівців у східноєвропейських країнах.

Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти країн Східної Європи перебуває в стані динамічних змін, спрямованих на інтеграцію до європейського освітнього простору. Освітні пріоритети демократичних країн Східної Європи полягають: у демократизації навчання; адаптації системи освіти до потреб суспільства шляхом заміни традиційної інформативно-репродуктивної моделі навчання на модель «самовдосконалення та активізації»; створенні інноваційних систем підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації; зближенні змісту обов'язкової освіти в різних країнах, що дає змогу говорити про ознаки уніфікації і часткової стандартизації змісту та якості освіти не тільки в регіональному, національному, а й у наднаціональному вимірах; запровадженні зовнішньої (на національному і регіональному рівні) стандартизованої оцінки навчальних досягнень із ключових навчальних предметів; викладанні іноземних мов і основ демократичної економіки.

Педагогічна освіта є закономірним процесом, що забезпечує реалізацію завдань підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, підвищує мотивацію навчання у вищому навчальному закладі та створює умови для комфортної адаптації майбутніх фахівців до професійної діяльності; надає впевненості у власних силах через сформованість високопрофесійних компетентностей.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика визначає галузеві кваліфікаційні вимоги до навчально-виховної діяльності випускника вищого навчального закладу напряму підготовки «Дошкільна освіта». Зміст підготовки майбутнього фахівця передбачає ознайомлення його з новітніми технологіями організації навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку, сучасними тенденціями розвитку дошкільного виховання у зарубіжних країнах, особливостями взаємодії з батьками, вивчення основних напрямів та перспектив розвитку дошкільної освіти.

Приєднання України до Болонської конвенції зумовило появу сукупності змін, які відображають різні напрями діяльності вищих навчальних закладів. Для дошкільної педагогічної освіти важливо

зберегти досягнуте й разом з усією вітчизняною вищою освітою інтегруватися у європейський освітній простір. Тому однією з найважливіших умов удосконалення якості освітніх послуг у дошкільних закладах держава визнає підготовку фахівців, зорієнтовану на світові тенденції та принципи розвитку вищої освіти. Разом з тим, розвиток науки на європейському рівні у напрямі інтеграції та інтернаціоналізації знань сприяє розробці і впровадженню нових підходів до формування змісту підготовки кваліфікованого фахівця, поглиблення й розширення його професійних знань, умінь, навичок щодо виконання професійних функцій та реалізації особистісного потенціалу.

У четвертому розділі **«Порівняльний аналіз моделей підготовки фахівців дошкільної освіти в східноєвропейських країнах»** здійснено порівняльний аналіз моделей підготовки фахівців дошкільної освіти в східноєвропейських країнах.

Вивчення змісту нормативно-правових актів, які стосуються фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, дає можливість стверджувати про наявність як спільних, так і відмінних рис організації освітнього процесу в різних типах вищих навчальних закладів країн Східної Європи.

На основі аналізу навчальних планів вищих навчальних закладів України та країн Східної Європи, зокрема Польщі й Румунії, які забезпечують підготовку фахівців для системи дошкільної освіти, визначено суттєву відмінність у їхньому змістовому наповненні. Порівняння навчальних планів за кількістю годин не можна визнати конструктивним, тому що різна кількість навчальних годин пов'язана з практикою орієнтації країни на традиції та соціальні чинники.

У сучасних умовах розвитку вищої освіти ідеї передової педагогічної спільноти, учених та дослідників спрямовані на пошук оптимальних шляхів і форм удосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти та розвитку професійно важливих якостей майбутніх вихователів. В основі багатьох особливостей систем і моделей педагогічної освіти в країнах Східної Європи лежать національні традиції й стереотипи професійної підготовки педагога.

Аналіз досвіду організації педагогічної освіти країн Східної Європи дає можливість стверджувати: у кожній країні існують різні педагогічні моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти; структурні компоненти таких моделей можуть визначатися освітніми закладами самостійно з урахуванням національних, регіональних, соціальних, демографічних та інших чинників. У процесі дослідження констатовано, що існують такі моделі підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти: поточна; селективно-групова; модель змішаних здібностей; інтегративна модель та інноваційна модель.

Проблема організаторів дошкільної освіти полягає в осмисленні сутності управління інноваційними процесами в навчальному закладі, створенні умов, що забезпечують безперервне удосконалення і кар'єрне зростання педагогічних працівників. Розвиток інноваційних процесів повинен супроводжуватися включенням в освітній процес таких механізмів, як: педагогічне проектування, атестація рівня кваліфікації, професіоналізм та творчість педагогічних кадрів,

стандартизація якості діяльності дошкільних освітніх установ, отримання офіційного статусу інноваційного освітнього закладу.

Відповідно до концептуальних позицій дослідження запропоновано компетентнісно-технологічну модель (рис.1), яка інтегрує провідні ідеї моделей підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи та Україні. Вона охоплює визначення провідних етапів підготовки, її змістового наповнення, методологічного та методичного забезпечення, пріоритетних форм навчання, а також характеристику сутності педагогічної взаємодії викладача і студентів на різних ступенях освіти. Технології підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, що відображені в моделях, визначають структуру і зміст навчально-пізнавальної діяльності студента, діагностичний інструментарій визначення її ефективності з позицій формування особистісних компетентностей. Серед основних технологій виокремлено технологію контекстного навчання, інформаційної і дистанційної освіти, інтерактивних дидактичних стратегій, ситуацій соціально-психологічної взаємодії, програм «Університет» та ін.

Основними складниками моделі є такі блоки: методологічний, теоретичний, методичний, процесуально-діяльнісний, результативний і критеріально-оцінювальний.

Змістове наповнення методологічного, теоретичного і методичного блоків визначено альтернативними педагогічними концепціями («дослідження діяльності», концепція навчання «через практику», (Деллі Фіш (Delli Fish)), гуманістична педагогічна освіта (Артур Комбс (Arthur Combs)), програма рефлексивної практики (Дональд Шон (Donald Schön)), модульне навчання та програма підготовки педагогів (Ален Парсон (Allen Pearson)) та освітньо-організаційними моделями підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти (поточна, селективно-групова, модель змішаних здібностей, інтегративна модель та інноваційна модель); провідними ідеями особистісно орієнтованого, рефлексивного, контекстного, технологічного, аксіологічного, полікультурного, гуманістичного і компетентнісного підходів.

Реалізація моделі здійснюється через систему дидактичної підготовки, основними завданнями якої є: 1) формування в майбутніх фахівців системи дидактичних знань; 2) оволодіння студентами необхідним комплексом дидактичних умінь і навичок; 3) засвоєння досвіду творчої педагогічної діяльності; 4) формування у здобувачів вищої освіти системи ціннісно-емоційного ставлення до дидактичної теорії, педагогічної діяльності та процесу дидактичної підготовки до неї.

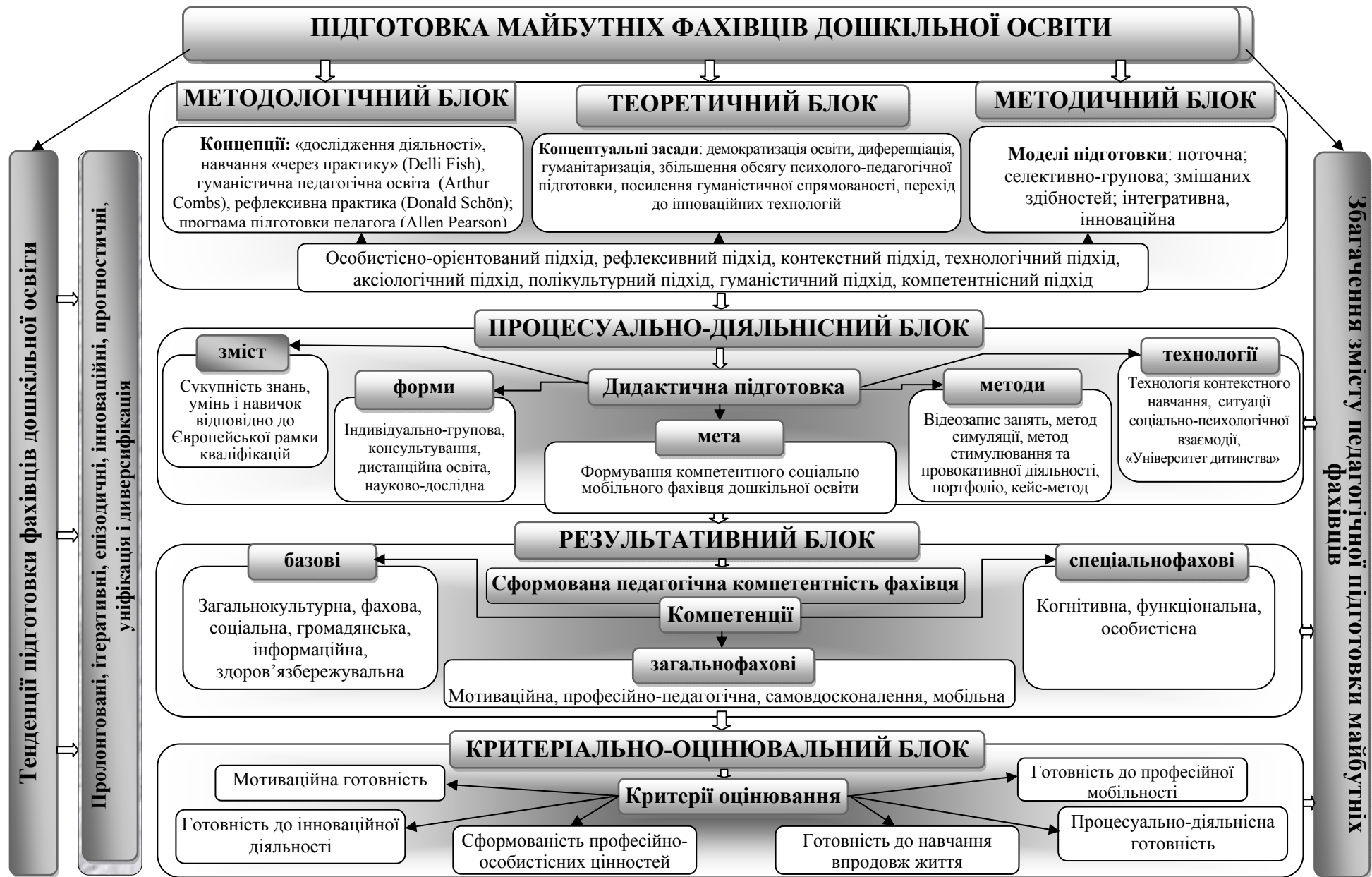

Рис. 1. Інтегрована компетентнісно-технологічна модель підготовки фахівця дошкільної освіти.

Дидактична підготовка є вагомим складником процесуально-діяльнісного блоку. Комплексне розв'язання зазначених завдань забезпечує формування дидактичної культури майбутнього педагога і визначає реалізацію функцій дидактичної підготовки. Для системи такої підготовки фахівців у вищих навчальних закладах характерна поліфункціональність, виражена у взаємозалежності і взаємозумовленості її освітньої, виховної, розвивальної, координувальної та інтегрувальної функцій. Їхнє виокремлення умовне, оскільки межі між навчанням, вихованням і розвитком особистості студента, а також інтеграційними і координаційними процесами в підготовці фахівця відносні.

Визначено, що:

- дидактична підготовка педагогів дошкільної освіти є процесом, спрямованим на формування дидактичної культури фахівця, забезпечує його готовність до ефективної дидактичної взаємодії з дітьми дошкільного віку;

- підготовка фахівців дошкільної освіти передбачає послідовне і систематичне моделювання в формах навчальної діяльності студентів предметного і соціального змісту професійно-педагогічної діяльності в її дидактичному аспекті;

- засобом проектування дидактичної підготовки майбутніх педагогів у контексті їх майбутньої професійної діяльності є компетентісно-технологічна модель фахівця;

- основними структурними елементами дидактичної підготовки, взаємодія яких забезпечує реалізацію притаманних їй освітньої, виховної, розвивальної, інтегрувальної та координувальної функцій, є мета (формування компетентного, соціально мобільного фахівця дошкільної освіти), зміст (сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів та переконань відповідно до Європейської рамки кваліфікацій), форми (індивідуально-групова, консультування, дистанційна освіта, науково-дослідна), методи (відеозапис занять (Республіка Польща), метод симуляції (Румунія), метод провокативної діяльності (Румунія), метод стимулювання (Румунія), портфоліо, кейс-метод та технології (технологія контекстного навчання, дидактичні завдання, ситуації соціально-психологічної взаємодії, «Університет дитинства») організації освітнього процесу.

Тенденції підготовки фахівця дошкільної освіти у ВНЗ країн Східної Європи (пролонговані, ітеративні, епізодичні, інноваційні, прогностичні, уніфікація та диверсифікація) сприяють збагаченню змісту педагогічної підготовки, що визначається сформованою педагогічною компетентністю фахівця у контексті базових, загальнофахових та спеціально фахових компетенцій та оцінюється такими критеріями: мотиваційна готовність, готовність до інноваційної діяльності, сформованість особистісно-професійних цінностей, процесуально-діялісна готовність та готовність до професійної мобільності, а також готовність до навчання впродовж життя.

У п'ятому розділі **«Прогностичні напрями підготовки сучасних фахівців для дошкільної освіти України з урахуванням досвіду країн Східної Європи»** здійснено аналіз інноваційних

педагогічних технологій, які використовуються у підготовці фахівців дошкільної освіти країн Східної Європи. Виокремлено основні критерії, за якими будуються педагогічні технології: концептуальність (концептуальні ідеї наукового пошуку); системність (логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність); керованість (можливість діагностичного цілепокладання, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобів та методів із метою корекції результатів); ефективність (визначення показника оптимальності навчальної методики); відтворюваність (можливість застосування розробленої технології іншими викладачами).

Вітчизняні університети активно долучаються до реалізації міжнародних програм розвитку академічної мобільності для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. У процесі формування академічної мобільності студентів у вищих навчальних закладах існує низка педагогічних проблем, які є відображенням суперечностей між: зростаючими потребами в розширенні діапазону професійних умінь майбутнього фахівця дошкільної освіти, зокрема володіння другою мовою, та неготовністю педагогів до подолання труднощів, пов'язаних із одночасним навчанням за програмами підготовки різних освітньо-кваліфікаційних рівнів; необхідністю становлення професійної компетентності майбутнього вихователя і відсутністю в системі підготовки фахівців дошкільної освіти відповідного методичного забезпечення, спрямованого на формування академічної мобільності; теоретичною і практичною підготовкою студентів та їхньою здатністю реалізувати набуті знання і вміння в педагогічній діяльності; новими вимогами до сучасних фахівців дошкільної освіти, пов'язаними з підсиленням ролі академічної мобільності як значущої особистісної і професійної якості, і недостатньою розробленістю науково-методичної бази їх підготовки в системі вищої професійної педагогічної освіти; об'єктивною необхідністю формування академічної мобільності майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі вищого навчального закладу і недостатньою розробленістю педагогічних умов для її формування.

Академічна мобільність як найбільш розвинена форма інтернаціоналізації освіти сприяє інтеграції індивіда в міжнародну академічну спільноту у межах глобального освітнього простору. Вона забезпечує доступ до освітніх здобутків провідних країн світу, сприяє розвитку інтеркультурних компетентностей та збільшує шанси на професійну самореалізацію. Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності в контексті активного входження в європейський освітній простір реальне лише за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, її нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів.

Імплементация досвіду підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти країн Східної Європи у вищі навчальні заклади України може ґрунтуватися на двох суперечливих тенденціях: уніфікації (створення уніфікованих систем педагогічної освіти, виокремлення циклу обов'язкових

дисциплін і запровадження нових дисциплін у навчальні плани підготовки фахівців для дошкільної освіти) та диверсифікації (розвиток різних напрямів отримання вищої педагогічної освіти як у контексті обов'язкової професійної підготовки, так і в системі післядипломної освіти).

У процесі дослідження проаналізовано досвід підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти окремих країн Євросоюзу та запропоновано його інтегрування у вищі навчальні заклади України, зокрема використання в педагогічному глосарії дефініцій «євровчитель» і підготовка «вчителя європейського». Ця професія повинна бути визнана в суспільстві як пріоритетна. Зазначено, що підготовка євровчителя – це підготовка фахівця з найвищими показниками загальної та професійної підготовки, який уміє орієнтуватися в специфіці і звичаях різних народів, володіє знаннями з організації освітнього процесу в сусідніх країнах, є учасником наукового діалогу з проблем освітніх реформ в Європі і у світі. До основних професійних завдань євровчителя належать такі: укладання програми підготовки виховання дітей дошкільного віку регіону з урахуванням інновацій, що представлені в навчальних програмах вищих закладів інших країн; пошук можливостей та створення умов для обміну досвідом викладачами та студентами, для закордонних стажувань педагогів; здійснення порівняльного аналізу ефективних методів підготовки, форм і принципів педагогічної діяльності.

Доведено необхідність та доцільність впровадження: ідей розвитку студентського руху у напрямі пропагування освітніх реформ (на прикладі функціонування «Студентських організацій в Румунії»); інтеграції навчання та виховання дітей з особливими потребами в умовах традиційного дошкільного закладу; раціонального відбору, перетворення зростаючої кількості інформації (вміння правильно сприймати великий обсяг інформації відповідно до віку, перетворюючи, приховуючи і використовуючи знання під кутом зору структурування, що спирається на категорії, але не тільки на категорії «бачиш це», а здебільшого – «бачиш як» і «бачиш для чого»); створення університетів дитинства для розвитку та формування особистості дошкільника (на прикладі Uniwersytet Dziecięcy у м. Кельцах (Республіка Польща) на базі університету імені Яна Кохановського, на факультеті (відділі) педагогіки та мистецтва (Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym); впровадження навчальної дисципліни «Педагогіка вільного часу» в освітній процес підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, що сприятиме формуванню і становленню не тільки компетентнісного фахівця, але й гармонійно розвиненої особистості, яка зможе чітко організувати робочий час та час для відпочинку, враховуючи як особистісні, так і індивідуально-групові запити й потреби.

Відзначено, що продуктивність використання позитивного зарубіжного досвіду є можливою лише за умови врахування вітчизняних соціально-економічних реалій, культурних і освітніх традицій.

ВИСНОВКИ

1. У дисертації відповідно до мети та концептуальних положень здійснено теоретичний аналіз дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації вищої педагогічної освіти України в контексті утвердження європейських стандартів її якості. Україна має багато спільних рис із країнами Східної Європи, зумовлених подібністю соціально-політичного устрою держав, територіальною близькістю, національно-культурною асиміляцією населення в окремих областях України, що межують з країнами Східної Європи, які стали членами Європейського Союзу. Ураховуючи національні традиції освітньої галузі, її здобутки, Україна прагне реалізувати європейські стандарти освіти, її методологічні підходи у конструюванні змісту і впровадженні інноваційних технологій підготовки фахівця дошкільної освіти.

У контексті теоретичного аналізу проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи уточнено поняття «підготовка», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність»; подальшого розвитку набули такі категорії, як «професійна підготовка», «компетентнісний підхід», «підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти». Констатовано, що професійна компетентність фахівця дошкільної освіти є інтегративним особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, які зумовлюють його готовність до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. Розроблено структуру професійної компетентності педагогічного працівника дошкільної освіти, яка містить базові компетенції (загальнокультурна, фахова, соціальна, громадянська, інформаційна, здоров'язбережувальна), загальнофахові і спеціальнофахові, в яких виокремлено когнітивні, функціональні та особистісні компетенції.

2. Схарактеризовано концептуальні засади підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи. Доведено, що для низки країн (Україна, Румунія, Республіка Польща, Республіка Словаччина) характерними є: діяльнісний підхід; гуманістичний підхід; середовищний підхід; компетентнісний підхід; особистісно-орієнтований і системний підходи. Водночас в окремих країнах перевага надається іншим: рефлексивний підхід (Україна, Румунія); особистісно-діяльнісний підхід (Республіка Польща, Україна); змістово-процесуальний підхід (Республіка Болгарія, Молдова); задачний підхід (Румунія, Україна); діалогічний підхід (Молдова, Україна); індивідуально-диференціальний підхід (Румунія, Республіка Болгарія).

З'ясовано, що компетентнісний підхід до організації освітнього процесу у вищих педагогічних навчальних закладах є провідним у підготовці фахівців для дошкільної освіти. Країни Східної Європи реалізують основні ідеї такого підходу з урахуванням особливостей

розвитку національних систем вищої освіти та освітньо-культурних традицій. Компетентнісний підхід розглядається як пріоритетна орієнтація навчання на реалізацію цілей освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і становлення творчої індивідуальності майбутніх фахівців-педагогів.

3. На основі ретроспективного аналізу становлення системи дошкільної освіти та підготовки майбутніх фахівців для дошкільної освіти в Україні та країнах Східної Європи, зокрема в Республіці Польща і Румунії, визначено етапи цього процесу і розкрито особливості функціонування системи підготовки фахівців дошкільної галузі на кожному з них; показано, що системи професійної освіти в Румунії, Республіці Польща і Україні пройшли складний історичний шлях у своєму розвитку. Схарактеризовано вплив суспільно-політичних і соціально-економічних чинників на формування і розвиток системи педагогічної освіти в незалежній Республіці Польща та Румунії, виявлено провідні тенденції та особливості цього процесу; зазначено ідеї, мету і проблеми освітніх змін у країнах Східної Європи в контексті процесу європейської інтеграції і реформи системи освіти.

У результаті дослідження процесу становлення і розвитку систем професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти виокремлено такі етапи: I етап – відкриття перших закладів для професійної підготовки педагогів, у тому числі фахівців дошкільної освіти (1860-1920 рр.); II етап – становлення професійної освіти в міжвоєнний та воєнний час (1920-1945 рр.); III етап – розвиток професійно-педагогічної освіти в період індустріального суспільства (1945-1990 рр.); IV етап – розвиток професійної освіти в умовах європейської інтеграції (1990-2015 рр.).

Виокремлено тенденції розвитку системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: глобалізація політичних, економічних і культурних процесів зі збереженням національних традицій на основі принципів демократизації та гуманізації; інтеграційні процеси в розвитку національних систем вищої освіти, що сприяє їх взаємозбагаченню, урізноманітненню форм і методів навчання; всебічна інформатизація навчального процесу; впровадження кредитно-трансферної системи організації навчання, створення національних систем контролю і якості підготовки; інтенсивне вивчення іноземних мов; забезпечення професійної компетентності і мобільності.

4. Аналіз нормативно-правових актів, які врегульовують процес фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, дає можливість стверджувати про наявність як спільних, так і відмінних рис організації освітнього процесу в різних типах вищих навчальних закладів країн Східної Європи. Визначено суттєву відмінність у змістовому наповненні навчальних дисциплін; зазначено, що різна кількість навчальних годин пов'язана з традиціями, історичною орієнтацією країн та іншими соціальними чинниками.

У процесі дослідження виявлено, що академічна мобільність як найбільш розвинена форма інтернаціоналізації освіти сприяє інтеграції індивіда в міжнародну академічну спільноту в межах глобального освітнього простору, забезпечує доступ до освітніх здобутків провідних країн світу, сприяє розвитку інтеркультурних компетентностей та збільшує шанси на професійну самореалізацію.

5. У дослідженні проаналізовано як традиційні концепції (загальної освіти, персоналістичної освіти, прагматичної освіти, спеціалізованої освіти, прогресивної освіти, всебічної підготовки), так і альтернативні педагогічні концепції: «дослідження діяльності», концепція навчання «через практику» (Деллі Фіш (Delli Fish)), можливість гуманістичної педагогічної освіти (Артур Комбс (Arthur Combs)), програма рефлексивної практики (Дональд Шон (Donald Schön)), модульного навчання та програма підготовки педагогів (Ален Парсон (Allen Pearson)). Встановлено, що авторські педагогічні концепції знайшли широке застосування в практиці підготовки фахівців дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Республіки Польща.

6. Розробка моделей підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти зумовлена такими чинниками: навчальними закладами, які реалізують таку підготовку на різних ступенях освіти; освітніми установами, які здійснюють навчання і виховання дітей дошкільного віку; історико-економічними та культурологічними особливостями побудови національних систем освіти; нормативно-правовими актами, які регулюють навчальний процес у кожній країні.

У процесі дослідження доведено, що існують такі освітньо-організаційні моделі підготовки майбутніх педагогів: поточна; селективно-групова; модель змішаних здібностей; інтегративна модель та інноваційна модель. З'ясовано, що модель фахівця дошкільної освіти може бути представлена як педагогічний проект діяльності, взятий у її цілісній єдності й сукупності професійних функцій і особистих якостей фахівця.

7. На основі проведеного аналізу різних моделей підготовки фахівців дошкільної освіти теоретично обґрунтовано інтегровану компетентнісно-технологічну модель. Розробка моделі зумовлена такими чинниками: специфікою вищого навчального закладу; змістом дисциплін нормативного та варіативного циклів підготовки; фахово-педагогічною компетентністю викладачів вищого навчального закладу; навчально-методичною та матеріальною базою вищого навчального закладу; можливостями вільного вибору студентами навчального закладу для проходження стажування, продовження освіти за обраним напрямом чи вивчення спецкурсів.

Реалізація інтегрованої моделі підготовки фахівців для дошкільної освіти у контексті професійної діяльності ефективно здійснюється за допомогою технологій контекстного навчання, що передбачають послідовну трансформацію навчальної діяльності студента в навчально-професійну з відповідною зміною її мотивів, цілей, засобів, дій, предмета і результатів. Професійним контекстом у цьому процесі є сукупність дидактичних завдань, організаційних форм

і методів діяльності педагогів, ситуацій їх соціально-психологічної взаємодії, регульованого ціннісно-нормативною системою професійно-педагогічної діяльності. Окрім контекстного навчання використовуються технології інформаційної та дистанційної освіти, інтерактивних дидактичних стратегій та ін.

У моделі описано зміст, форми і методи дидактичної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: наближення змісту навчання до змісту майбутньої професійної діяльності, що реалізується через інтегрований підхід до викладання як фахових, так і фундаментальних дисциплін; збільшення кількості вибіркового курсів професійно орієнтованих дисциплін, що уможлиблює вільний вибір профілю навчання; урізноманітнення форм і методів навчання (збільшення питомої ваги індивідуально-групових форм роботи студентів через залучення їх до науково-дослідної роботи, налагодження систем консультивання студентів; застосування методів симуляції, провокації, стимулювання, інциденту, мікророзкладання, моделювання, дослідницьких і проблемних, відеозаписів занять, кейс-методу, тренінги, проектів, портфоліо).

8. Прикладні результати дослідження орієнтовані на імплементацію окремих елементів досвіду країн Східної Європи в освітній процес вітчизняних вищих навчальних закладів, розробку методичного забезпечення, яке уможлиблює функціонування інтегрованої компетентнісно-технологічної моделі підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Основні напрями імплементації передбачають:

- збагачення педагогічного глосарію дефініціями «євровчитель» і підготовка «вчителя європейського» у контексті розроблення новітніх професійних компетентностей як пріоритетних;
- розробку нових інтегрованих напрямів підготовки майбутніх фахівців (спеціалізацій) для забезпечення наступності та ступеневості, зокрема, поєднання підготовки вчителя початкової школи та вихователя дошкільних закладів (на прикладі Республіки Польща та Румунії);
- пошук ефективних шляхів інтеграції дітей з особливими потребами в умови традиційного дошкільного освітнього закладу;
- обґрунтування функціональної моделі підготовки фахівця дошкільної освіти, де провідною складовою є мистецтво підготовки педагога;
- утворення «Університетів дитинства» для дітей віком 3-7 років на базі вищих педагогічних навчальних закладів (педагогічних факультетів) для раннього виявлення обдарованості дітей, створення умов індивідуального розвитку та забезпечення бази для проходження педагогічної практики студентами факультету;
- запровадження активного руху студентських організацій на прикладі Національного альянсу студентських організацій Румунії (ANSOR) на різних рівнях: місцевому, регіональному, державному.

У перспективі доцільне здійснення педагогічних досліджень за такими напрямками: місце і роль громадських організацій у забезпечення наступності підготовки фахівців дошкільної освіти; сучасні педагогічні ідеї модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи; прогностичні напрями імплементації досвіду підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти країн Східної Європи у вищих навчальних закладах України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Монографії

1. Олійник М. І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи : монографія / М. І. Олійник. – Чернівці : Родовід, 2015. – 400 с.
2. Oliynyk M. Topical issues of pre-school teachers training for work with children in ethnocultural environment of Bucovina // The Actual Problems of the Theory and Practice of Modern Pre-School Education in Poland, Romania and Ukraine / editors: O. Clipa, M. Oliynyk, M. Stawiak-Ososinska. – London ; Jasi : Lumen Media Publishing, 2014. – Chapter 11. – S. 139–164.
3. Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності / Н. В. Лисенко, М. І. Олійник, Д. І. Струннікова [та ін.] ; за ред. Лисенко Н. В. – 3-тє вид., перероб. та допов. – Київ : Слово, 2014. – 472 с.

Посібники

4. Програми навчальних дисциплін для підготовки фахівців напряму 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» (цикл «Професійної та практичної підготовки»): навчально-методичний посібник / [уклад. М. І. Олійник]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2010. – 116 с.
5. Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи в етнічному вихованні дітей : навчально-методичний посібник / В. І. Кононенко, Н. В. Лисенко, І. М. Шоробура, М. І. Олійник [та ін.] : за ред. Н. В. Лисенко. – Київ ; Івано-Франківськ : [б. в.], 2011. – 256 с.
6. Олійник М. І. Історія дошкілля Буковини : навчально-методичний посібник / М. Олійник, Я. Квасецька. – Чернівці : Зелена Буковина, 2012. – 76 с.

Публікації у закордонних фахових виданнях

7. Олійник М. І. Підготовка фахівців дошкільної освіти в сучасних умовах / М. Олійник // Edukacja Przedszkolna i wczesnoszkolna wyzwaniem dla nauczycieli i wychowawców nowego wieku / Gdańska wyższa szkoła humanistyczna; redakcja naukowa E. Bielicki, M. Ciosek. – Toruń, 2012. – S. 346–356.

8. Olijnyk M. Przygotowanie specjalistów z zakresu wychowania przedszkolnego do działalności innowacyjnej / M. Olijnyk / Oświata w aspekcie administracyjnym, finansowym i pedagogicznym / pod redakcją M. Pierzchalskiej, I. Pałgan. – Radom, 2012. – S. 179–186.

9. Олійник М. Colaborarea internațională a instituțiilor superiare de învățământ, în contextual formării cadrelor didactice din învățământul preșcolar / М. Олійник // Cercetare și Practică în Științele Educației / coordonatori G. Cramariuc, O. Clipa. – București, 2013. – P. 55–60.

10. Олійник М. И. Некоторые аспекты международного сотрудничества высших учебных заведений в контексте подготовки специалистов дошкольного образования / М. И. Олійник // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology / editor-in-chief X. Vámos. – Budapest, 2014. – N 2 (10), Issue 20. – P. 79–84.

11. Oliynyk M. Peculiarities of teacher's post-professional reflection / M. Oliynyk // Situation, Education and Activation of Elderly People in Europe / edited by M. Stawiak-Ososińska, S. Chrost. – Kielce, 2014. – S. 145–150.

12. Olinyk M. Business Game as Method of Academic Mobility Formation of Future Specialists in the Field of Preschool Education / M. Olinyk // Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna : Czasopismo naukowe Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. – Kraków, 2014. – N 1. – S. 93–102.

13. Олійник М. І. Понятійно-термінологічна характеристика сутності проблеми підготовки фахівців дошкільної освіти / М. І. Олійник // Kształcenie zawodowe w perspektywie współczesnych uwarunkowań / pod red. M. Krawczyk-Blicharskiej, J. Miko-Giedyk, S. Kowalskiego. – Kielce, 2015. – S. 225–236.

14. Oliynyk M. The peculiarities of conceptual approaches to the pedagogues' preparation problems of preschool education in Poland [Електронний ресурс] / M. Oliynyk // The International Journal of Social and Educational Innovation (IJSEIro). – 2015. – Vol. 2, Issue 4. – P. 49–61. – Режим доступу до журн.: http://media1.webgarden.ro/files/media1:565b5d3e5a6b3.pdf.upl/Volume_2_Issue_4_IJSEIro.pdf

15. Oliynyk M. Occupational Training and Family Relationships of Students in conditions of Personal Crisis [Електронний ресурс] / Oliynyk M., Palahnyuk O.V. // International Journal of Social and Educational Innovation (IJSEIro). – 2015. – Vol. 2, Issue 3. – S. 125–134. – Режим доступу до журн.: http://media1.webgarden.ro/files/media1:561962367555c.pdf.upl/Volume_2_Issue_3_IJSEIro.pdf

16. Olinyk M. Competence approach in professional pedagogic education of future children educators : conceptual and terminological discourse / M. Olinyk // Educația în societatea contemporană / coordonatori G. Cramariuc, O. Clipa. – București, 2015. – P. 331–340.

17. Олійник М. І. Народна гра як засіб корекції емоційно-почуттєвої сфери дітей із дистантних сімей / М. І. Олійник // Вісник Прикарпатського національного університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 28/29. – С. 90–94.

18. Олійник М. І. Освітні та виховні засоби формування етнічної ідентичності особистості в полікультурному середовищі / М. І. Олійник // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. 35. – С. 11–15.

19. Олійник М. І. Теоретичні основи підготовки студентів до організації навчальних інтегрованих занять у дошкільному навчальному закладі освіти / М. І. Олійник // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. 35. – С. 71–77.

20. Олійник М. І. Дошкільне полікультурне виховання на Буковині / М. І. Олійник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол.: Руснак І. С. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці, 2010. – Вип. 530 : Педагогіка та психологія. – С. 115–23.

21. Олійник М. І. Моніторинг якості вищої освіти як складова управління педагогічним процесом у вищому навчальному закладі / М. І. Олійник, М. Я. Піковська // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – Київ, 2010. – Додаток 4, том 2 (20). – С. 522–527.

22. Олійник М. І. Теоретичні засади організації методичної роботи в дошкільному навчальному закладі / М. І. Олійник, Х. І. Микитейчук // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 40. – С. 130–133.

23. Олійник М. І. Особливості професійної підготовки вихователів ДНЗ у системі післядипломної освіти / М. І. Олійник // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : збірник статей / Крим. гуманіт. ун-т. – Ялта, 2011. – Вип. 34, ч. 1. – С. 229–234.

24. Олійник М. І. Особливості формування професійно-пізнавальних інтересів у майбутніх вихователів дошкільних установ / М. І. Олійник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол.: Руснак І. С. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці, 2011. – Вип. 569 : Педагогіка та психологія. – С. 127–135.

25. Олійник М. І. Теоретичні основи моделювання процесів професійної підготовки вихователів ДНЗ у контексті нових підходів до освіти / М. І. Олійник // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 37. – С. 108–113.

26. Олійник М. І. Взаємозв'язок професійного вигорання та мотивації у діяльності вихователя / М. І. Олійник, Т. А. Колтунович // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка / ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2012. – Вип. 43/44. – С. 93–99.

27. Двіжона О. В. До питання про інтерактивні технології навчання у підготовці фахівців дошкільної освіти / О. В. Двіжона, М. І. Олійник // Вища освіта України. – Київ, 2012. – № 3 (додаток 1), темат. вип. : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології, т. 1. – С. 384–392.

28. Олійник М. І. Актуальні аспекти реформи дошкільної освіти в Румунії (2000–2008 рр.) та її вплив на підготовку вихователів дитячих установ / М. І. Олійник // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки / за заг. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 5. – С. 213–219.

29. Олійник М. І. Досвід професійної підготовки педагогів дитячих садків в освітніх закладах Румунії / М. І. Олійник // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад.; голов. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький, 2012. – Вип. 13. – С. 262–265.

30. Олійник М. І. Застосування інноваційних технологій при підготовці майбутніх вихователів / М. І. Олійник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол.: Руснак І. С. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці, 2012. – Вип. 637 : Педагогіка та психологія. – С. 144–152.

31. Брухальська О. А. Психолого-педагогічні аспекти формування проблемно-орієнтованої копінг-поведінки професійно мобільного педагога / О. А. Брухальська, М. І. Олійник // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» / голов. ред. В. П. Коцур; редкол.: В. Г. Кремень, О. Я. Савченко, І. П. Маноха [та ін.]. – Додаток 1 до Вип. 27, т. 9 (42), темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – Київ, 2012. – С. 60–69.

32. Олійник М. І. Формування лояльності як фактора підвищення конкурентоздатності вищого навчального закладу / М. І. Олійник, О. А. Брухальська // Вища освіта України. – Київ, 2012. – № 3 (додаток), темат. вип. : Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології, т. 2. – С. 250–257.

33. Олійник М. І. Сутнісна характеристика готовності майбутнього фахівця дошкільної освіти до професійної мобільності / М. І. Олійник, О. А. Брухальська // Науковий часопис імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / ред. кол.: Гузій Н. В. (відп. ред.) [та ін.]. – Київ, 2013. – Вип. 19 (29) – С. 34–40.

34. Олійник М. І. Умови формування професійно-педагогічної мобільності у майбутніх фахівців дошкільної освіти / М. І. Олійник, О. А. Брухальська // Освіта на Луганщині : науково-методичний журнал / Луган. ін-т післядиплом. освіти. – Луганськ, 2013. – № 1 (38). – С. 115–120.

35. Олійник М. І. Історико-педагогічний аналіз етапів становлення системи підготовки педагогічних кадрів в країнах Східної Європи (Республіці Польщі і Румунії) / М. І. Олійник // Проблеми сучасного педагогічного образования. Серія: Педагогіка и психологія : сб. статей. – Ялта, 2015. – Вып. 47, ч. 5. – С. 127–139.

36. Олійник М. І. Особливості змісту і форм організації професійної підготовки майбутніх вихователів в Україні та країнах Східної Європи / М. І. Олійник // Освітній простір України / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаніка ; ред. кол.: Н. В. Лисенко (голова) [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2015. – Вип. 5. – С. 19–26.

37. Олійник М. І. Підготовка майбутніх вихователів до професійно-педагогічної діяльності в полікультурному освітньому середовищі / М. І. Олійник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр.. Вип. 764. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. – С. 110-118.

38. Олійник М. І. Порівняльний аналіз моделей неперервної освіти східноєвропейських країн / М. І. Олійник // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / [редкол.: Руснак І. С. (наук. ред.) та ін.]. – Чернівці, 2015. – Вип. 746 : Педагогіка та психологія. – С. 141–148.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

39. Олійник М. І. Зміст та особливості професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів: історіографія питання / М. І. Олійник // Виховання, освіта, менеджмент, філософія, право: історичний аспект : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції студентів та молодих учених (20–23 вересня, 2011, м. Євпаторія). – Ялта, 2011. – С. 247–252.

40. Олійник М. І. Особистісно-професійна криза як психолого-акмеологічна проблема / М. І. Олійник, О. А. Брухальська // Розвиток наукових досліджень 2012 : матеріали восьмої міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 19–21 листопада 2012 р. – Полтава, 2012. – Т. 3. – С. 14–17.

41. Олійник М. І. Актуальні аспекти підготовки майбутніх вихователів до інклюзивної освіти в сучасних ДНЗ / М. І. Олійник // Актуальні питання теорії та практики неперервної ступеневої підготовки фахівців в системі вищої освіти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 13–14 листопада 2012 р.) – Тернопіль, 2012. – С. 70–73.

42. Олійник М. І. Міжнародна співпраця освітніх галузей в контексті підготовки фахівців дошкільної освіти : постановка проблеми / М. І. Олійник // Наукові дослідження – теорія та експеримент' 2013 : матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 29–31 травня 2013 р. – Полтава, 2013. – Т. 7. – С. 10–14.

Наукові праці, у яких додатково відображені результати дослідження:

43. Дошкільнятко-Здоров'ятко (модель методичної роботи в дошкільному навчальному закладі) : методичний посібник / за ред. Олійник М. І. – Чернівці : Книги–XXI, 2012. – 120 с.

АНОТАЦІЇ

Олійник М. І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2016.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи, обґрунтовано етапи становлення системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, схарактеризовано тенденції підготовки фахівців дошкільної освіти в країнах Східної Європи.

Здійснено системно-порівняльний аналіз моделей (поточна, селективно-групова, змішаних здібностей, інтегративна та інноваційна), авторських педагогічних концепцій («дослідження діяльності», навчання «через практику» (Деллі Фіш (Delli Fish)), гуманістичної педагогічної освіти (Артур Комбс (Arthur Combs)), загальної освіти, персоналістичної освіти, прагматичної освіти, спеціалізованої освіти, прогресивної освіти, програми рефлексивної практики (Дональд Шон (Donald Schön)) і підготовки вчителів (Ален Парсон (Allen Pearson))). Обґрунтовано узагальнену концепцію всебічної підготовки педагогів – майбутніх фахівців дошкільної галузі у системі вищої педагогічної освіти країн Східної Європи.

На основі аналізу різних авторських моделей запропоновано компетентнісно-технологічну модель підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах країн Східної Європи та України.

Визначено перспективи інтеграції системи підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти України в європейський освітній простір.

Ключові слова: дошкільна освіта в країнах Східної Європи, підготовка майбутніх фахівців, теоретико-методичні засади, етапи дидактичної підготовки, педагогічні концепції, моделі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Олійник М. И. Теоретико-методические основы подготовки будущих специалистов дошкольного образования в странах Восточной Европы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2016.

Диссертация содержит теоретический анализ исследования проблемы подготовки будущих специалистов дошкольного образования в странах Восточной Европы; обоснованы этапы

становления системы подготовки будущих специалистов дошкольного образования; охарактеризовано концептуальные основы и тенденции подготовки специалистов дошкольного образования в странах Восточной Европы; осуществлен системно-сравнительный анализ моделей (поточная; селективно-групповая; смешанных способностей; интегративная и инновационная), авторских педагогических концепций («исследования деятельности», обучения «через практику» (Делли Фиш (Delli Fish)), гуманистического педагогического образования (Артур Комбс (Arthur Combs)), общего образования, персоналистического образования, прагматического образования, специализированного образования, концепция прогрессивного образования; программы рефлексивной практики (Дональд Шон (Donald Schön)) и подготовки учителей (Ален Парсон (Allen Pearson)). Обосновано обобщенную концепцию всесторонней подготовки педагогов – будущих специалистов дошкольного образования в системе высшего педагогического образования стран Восточной Европы.

На основе анализа различных авторских моделей предложено компетентностно-технологическую модель подготовки специалиста дошкольного образования в высших учебных заведениях стран Восточной Европы и Украины.

Обоснованы перспективы интеграции системы подготовки будущих специалистов дошкольного образования Украины в европейское образовательное пространство.

Ключевые слова: дошкольное образование в странах Восточной Европы, подготовка будущих специалистов, теоретико-методические основы, этапы дидактической подготовки, педагогические концепции, модели подготовки будущих специалистов дошкольного образования.

Oliinyk M. I. Theoretic and methodical basis basis of future preschool teachers' training in Eastern European countries. – Manuscript.

Dissertation for the acquisition of doctor of educational science degree with the specialization in 13.00.01 – The General Pedagogy and the History of Pedagogy. – Ternopil national pedagogical university named after Volodymyr Gnatiuk, Ministry of education and science of Ukraine, Ternopil, 2016.

The theoretic analysis of the problem of future preschool teachers' training in Eastern European countries is made in dissertation; common development stages of the future preschool teachers' professional training system are defined as follows: I stage – foundation of the first institutions for teachers' professional training, and preschool teachers' training among them (1860-1920); II stage – advancement of professional education in Interbellum and during World War II (1920-1945); III stage – advancement of professional-pedagogical education during the period of industrial society (1945-1990); IV stage — advancement of professional training in terms of European integration (1990-2010); conceptual grounds and tendencies for preschool teachers' training in Eastern European countries are

characterized. It is stated that following countries: Ukraine, Romania, Poland, Slovakia share common features such as: activity approach; humanistic approach; environmental approach; competence approach; personality-oriented and system approaches. Though some countries prefer reflexive approach (Ukraine, Romania); some – personality-activity approach (Poland, Ukraine); some prefer informative-processual approach (Bulgaria); problematic approach (Romania, Ukraine); or individually differentiated approach (Romania, Bulgaria); systematic comparative analysis of following models (current; selective-groups; mixed abilities; integrative and innovative) and educational technologies such as “activity study”, educational concept “by means of application” (Delli Fish), possibilities of humanistic approach in pedagogical training (Arthur Combs), concept of general education, concept of personalistic education, concept of pragmatic education, concept of specialized education and concept of progressive education, program of reflexive application (Donald Schön), model of teachers' training (Allen Pearson) was held. And the concept of comprehensive training for future preschool teachers was made according to the higher pedagogical education system of Eastern European countries.

The author proposes competence-technological model for preschool teacher training in higher educational institutions for Eastern European countries, based on the analysis of different authorial preschool teachers' training models. The given model includes definition of main stages in future preschool teachers' didactic training; ascertains their informatory contents, methodology and technique provision, preferred forms of instruction and characterizes the core points of educational interactions between teacher and students on different educative stages.

The proposed model is made of following basic constituent blocks: methodological, theoretical, technique, processual-activity, resultant and criteria-evaluating.

It is stated that there are essential differences in curriculum, which depend on educational traditions which are peculiar for different countries, their historical orientation and some other social factors. It is proved that academic mobility, being the most advanced form of educational internationalization facilitates individual's integration into international academic community, which is especially needed for modern global educational space. It is stated that academic mobility provides person the possibility to access the educational achievements of leading countries, enhances the advancement of intercultural competencies and enhances chances for professional self-realization.

The forms and techniques of future preschool teachers' training are characterized. It is stated that project – is the peculiar form of educational philosophy, aims, activities and achievements and this form is acceptable for modern schooling. The project technique, as a special educational technique, includes the whole range of research, investigative and problematic methods, which are essentially creative.

It is proved that methods of provocative activities and methods of behavioural and activity stimulation are widely used in the system of educational training for future preschool teachers in Romanian higher educational institutions. Thus methods of provocative activity are obligatory structural

elements of professionally oriented training classes; provocation technique is presented as one of the innovative interactive methods for preschool teachers' professional training; among other widely used techniques for stimulating behaviour and activity (games, encouragement, punishment, competition), method of incident, microteaching, pedagogical modeling and situational choices are actively used.

The concepts of “euroteacher” and “euroteacher training” are used in the context of research results' implementation. These research results specify the need to organize future preschool teachers' training by two specialties. The prospects of Ukrainian system of preschool teachers professional training's integration into European educational space are defined also.

Key concepts: training, competence, competency, preschool education in Eastern European countries, future preschool teachers training, theoretical and methodological basis, stages of didactic training, pedagogical conceptions, models of future preschool teachers' training.

Підписано до друку 02.02.2016 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 02/16/2-8

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.